

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПЕДАГОШКОГ ФАКУЛТЕТА У УЖИЦУ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ

Предмет: Извештај Комисије о оцени докторске дисертације.

Наставно-научно веће Педагошког факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 29. 05. 2018. године, предложило је Одлуком број 8/8, а Стручно веће за друштвено-хуманистичке науке Универзитета у Крагујевцу Одлуком број IV-02-456/14 од 13. 06. 2018. године формирало је Комисију за оцену докторске дисертације под називом *Идентификација моторички даровите деце предшколског узраста*, кандидата мр Зорана Божовића, у следећем саставу: проф. др Милован Стаматовић, редовни професор Педагошког факултета у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу, за ужу научну област Физичко васпитање, Методика наставе физичког васпитања, председник Комисије; проф. др Драган Мартиновић, редовни професор на Учитељском факултету у Београду, Универзитет у Београду, за ужу научну област Методика наставе физичког васпитања, члан; и доц. др Јован Марковић, доцент са Педагошког факултета у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу, за ужу научну област Физичко васпитање, Методика наставе физичког васпитања, члан.

Након анализе урађене докторске дисертације под менторством проф. др Горана Шекелића, Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације подноси Наставно-научном већу Педагошког факултета у Ужицу следећи

ИЗВЕШТАЈ

I ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Основни биографски подаци

Зоран Божовић је рођен у Ужицу 25. марта 1976. године, где је завршио основну и средњу школу. Дипломирао је 2001. године на Факултету физичке културе у Београду остваривши просечну оцену 9,03. У току студија награђен је од Владе Краљевине Норвешке за резултате остварене школске 1999/2000. године. По завршетку студија радио је у Електротехничкој школи „Никола Тесла“ у Београду у периоду од 2002-2004. године, а од 2004. године ради у Техничкој школи „Радоје Љубичић“ у Ужицу. Од школске 2013/2014. Запослен је и у издвојеним одељењима Основне школе „Емилија Остојић“ у Пожеги – Средња Добриња и Роге – као и у Економској школи у Ужицу. У периоду 2005-2009. радио као стручни сарадник установе Дечији вртић у Ужицу. Добитник је годишње награде Спортског савеза Ужица за 2012. годину за педагошко-васпитни рад и унапређење практичног и теоретског рада у средњим школама. Последипломске студије на Факултету спорта и физичког васпитања у Београду, одсек Физичко васпитање, завршио је 14. новембра 2011. године одбраном магистарске тезе *Ефекти примене допунских вежби и кружног тренинга на активно време вежбања на часу физичког васпитања и моторичке способности ученика средње школе*, и тако

стекао академско звање МАГИСТРА НАУКА ИЗ ОБЛАСТИ ФИЗИЧКОГ ВАСПИТАЊА И СПОРТА.

2. Научно истраживачки рад

2.1. Стручни и научни радови

- Стаматовић, Милован, Шекелјић, Горан, **Божовић, Зоран** (2008). Конструктивне игре за децу предшколског узраста на зимовању и летовању, *Зборник радова*, Ужице: Учитељски факултет, 10, стр. 285–302, [UDK 371.382-053.4, ISSN 1450-6718] **M 52**
- **Božović, Zoran**, Šekeljić, Goran, Marković, Jovan (2013). Supplementall, Exercise and Active Time in a Physical Education Class, *Research in Kinesiology*, Federation of the Sports Pedagogues of the Republic of Macedonia, 41(2), str. 198–201 [UDK 796, ISSN 1857-7679]. **M 52**
- Marković, Jovan, Stamatović, Milovan, **Božović, Zoran** (2013). The Quality of PE Teaching in Junior Grades of Primary School, *Activities in Physical Education & Sport*, Federation of the Sports Pedagogues of the Republic of Macedonia, 3(1), str. 69–72 [UDK 796, ISSN 1857-7687]. **M 52**

2.2. Учесће на научним скуповима

- Учествовао је на међународном научном скупу под називом *SIMPOSIUM FOR SPORT AND PHISICAL EDUCATION OF YOUTH*, одржаном у Охриду, Република Македонија, 21–22. септембар 2012. године, под покровитељством FEDERATION OF SPORT PEDAGOGUES OF THE REPUBLIC OF MACEDONIJA, и поднео реферат „Supplementall, exercise and active time in a physical education class“.

II СТРУКТУРА И САДРЖАЈ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мр Зорана Божовића под називом *Идентификација моторички даровите деце предшколског узраста* написана је на 333 стране А4 формата. Садржинску структуру рукописа чини седам тематских поглавља: *Теоријски оквир рада; Предмет истраживања; Циљ истраживања; Задаци истраживања; Хипотезе истраживања; Методе истраживања; Резултати и дискусија; Закључци; Литература*. Поред текстуалног приступа у анализи и интерпретацији резултата истраживања кандидат користи и графичку подршку у форми табеларних прегледа.

У првом поглављу под називом *Теоријски оквир рада* које има осам потпоглављима: *Значај ране идентификације моторички даровите деце, Различити приступи идентификацији моторички даровите деце, Интегрални развој детета, Однос морфолошких карактеристика и моторичке даровитости, Однос раног моторног развоја и моторичке даровитости, Однос интелектуалних способности и моторичке даровитости, Интересовања деце и Досадашња истраживања* кандидат са више аспеката сагледава проблем даровитости. Он истиче идеју да је обавеза сваког васпитно-образовног система да посвети потребну пажњу и пружи услове за развој сваког појединца у складу са његовим потенцијалима. Правовремена идентификација деце у различитим сферама њиховог испољавања – интелектуалном, емотивном, моторичком, социјалном – ствара основу за њихово стручно и правилно усмеравање ка што бољем искоришћењу тих потенцијала. Упознавање детета, његових способности, склоности, интересовања од великог је значаја за планирање и организовање његовог адекватног

образовања, што треба да омогући развој стабилне, задовољне личности, а позитивно се одражава и на друштво у целини. Моторички простор је битан сегмент испољавања детета, а самим тим је значајна и правремена идентификација моторички даровите деце. Развој и напредак друштва у највећој мери зависи од даровитих појединаца који испољавањем својих високих могућности у појединим доменима људског деловања покрећу цивилизацију напред. Полазећи од тога да је даровитост заснована на идеји да постоје унапред дата својства која чине даровитост, уочавање тих својстава и дефинисање даљих образовних могућности важни су задаци када је у питању развој потенцијално даровите деце. Због тога је један од циљева Светског савета за надарену и талентовану децу - иницирање и подржавање истраживања која се баве суштином даровитости, идентификацијом и подстицањем развоја даровите деце. Иако постоје извесни проблеми теоријске и практичне природе у погледу односа науке и педагошке праксе према категорији даровите деце, јасно се истичу следећа схватања:

- даровите треба на време идентификовати,
- даровити треба да имају подршку друштвене заједнице и
- даровити могу имати значајну улогу у развоју и напретку друштва.

Кандидиат сматра, уважавајући савремена научна сазнања да даровитост почиње још у предшколском узрасту, у свим областима дечије активности, и испољава се на свим каснијим узрастима. Због тога је проблем ране идентификације даровитости врло сложен и осетљив, али се потврђује његов значај у савременој предшколској педагогији, чиме се предшколска установа и цео васпитно-образовни систем стављају у службу развоја деце у складу са њиховим потенцијалима. Виготски (1996) наглашава да педагошки утицај може да пружи жељени ефекат само на одређеној етапи, док у другим периодима може да се покаже као неутралан или чак да штети. Када се схватање Виготског примени на моторички простор, може се рећи да пропуштање сензитивних периода у развоју моторичких способности деце, одузима могућност да се ти потенцијали у каснијем периоду развију до генетски предиспонираног нивоа.

И поред искуства у раду са децом различитих способности и других особина личности и могућности поређења деце, показало се да су васпитачи и просветни радници, опште узевши, мање успешни у својим проценама даровитости од родитеља (Robinson, 1993). Као најчешћи разлог за пропусте у процесу препознавања даровитих наводе се високи и строги критеријуми васпитача и учитеља, као и чињеница да се они више везују за школски успех ученика него што процењују саме способности. Један од проблема у вези са идентификацијом даровитих јесте и чињеница да учитељи и наставници даровитост најчешће везују за интелект, док се култура (музика, ликовна уметност), моторичка (спорт, практичан рад), вољно-морална, социјабилна даровитост не опажају (Аврамовић, Вујачић, 2009). Битан податак је везан за истраживање које је спровео (Rocher, 1995, према Стурза-Милић, 2009) где се испоставило да учитељи теже идентификују даровите ученике на млађем узрасту у односу на ученике старијег узраста. Оваква тенденција, сматра аутор, није чудна јер је на старијим узрастима наставницима лакше да процењују даровитост, пре свега на основу конкретних постигнућа, за разлику од млађих узраста када треба проценити потенцијалне способности које су још у развоју. Стурза-Милић (2009) на основу успешности у препознавању потенцијалне моторичке даровитости ученика, закључује да се у учитеље, у том смислу, може имати више поверења, али препоручује да се са циљем смањења пропуста у препознавању даровитих додатно едукују и стручно усавршавају.

Сложеност идентификовања даровитог понашања огледа се и у одређивању почетног процента потенцијално даровитих, па је пред истраживачима велика одговорност због последица које произилазе из процеса идентификације. Одговорност је велика како због оних који ће бити категорисани као даровити, али исто тако и због

оних који неће бити сврстани у ту категорију. Имајући у виду да је и сама даровитост динамички процес и да се као таква код различитих особа јавља на различитим ступњевима развоја, на млађим узрастима се препоручује шири избор свих оних који обећавају, уз касније понављање поступка идентификације и сужавање селекције.

Ако се има у виду да даровитост није једна константна величина која се тачно може утврдити у одређеном тренутку, јасно је зашто не постоје никакве дефинитивне препоруке око најбољег начина избора даровитих појединаца. Максић (1994) истиче да нема дилеме да је откривање, испитивање и утврђивање даровитости потребно и пожељно, али захтева изузетну опрезност приликом давања дијагнозе (је ли одређено дете даровито или није) и прогнозе (о будућем развоју испитиваног детета). Као неопходну меру за побољшање тачности идентификације иста ауторка препоручује више испитивања у дужем временском периоду (Максић, 1999). Чињеница да се предшколски период поклапа са почетком сензитивног периода за развој моторичких способности, онда је и оправдано почетак идентификације моторички даровите деце везати за тај узраст.

У поглављу Однос раног моторног развоја и моторичке даровитости, кандидат сматра да је еоспорна је чињеница да постоје разлике код индивидуа у вези са успостављањем и развојем основних облика кретања и да моторни развој код неке деце може бити напреднији у односу на другу децу. Већи број аутора истиче да надарена деца брже моторно напредују у првим годинама живота у односу на своје вршњаке (Terman i Oden, 1962; Hall i Skinner, 1980). Малина (Malina, 2004) у вези са раним развојем моторике (у прве две године живота) истиче да 10% деце изразито брже напредује у скоро свим карактеристикама (окретање на једну страну, окретање, пузање на стомаку, пузање на рукама и ногама, седење, повлачење у стојећи став, ходање држањем за руку, самостално ходање, пењање уз степенице). Када је у питању област моторике, варијабле за које се претпостављало да су сигнификантни показатељи даровитости су: пузање са 6 месеци; самостално ходање са 9 месеци; сечење маказама са 2 године и 5 месеци; вожња бицикла и клизање са 4 године и способност да се пише великим словима са 3 године и 5 месеци. Од свих испитиваних варијабли моторног развоја, једино се варијабла времена проходања показала као статистички значајна. Утврђено је да су издвојена потенцијално даровита деца статистички значајно раније проходила у односу на осталу децу која нису идентификована као даровита.

Даровита деца очигледно имају развојно напредне способности. Међутим, њихов даљи развој у тесној је вези са адекватним концептима образовања. Ранија схватања да су фундаментална кретања искључиво под утицајем зрења (матурације), превазиђена су и неоснована. Данас се зна да се фундаментална кретања не развијају искључиво зрењем, већ ће њихов квалитет зависити од подучавања и вежбања (Gallahue, 1987). Учешће и било какав успех у каснијем физичком образовању зависиће од нивоа усвојености базичних кретних способности и знања. Од степена развијености природних облика кретања зависиће и брже и правилније развијање нових кретања (Вишњић, Јовановић, Милетић, 2004). Правовремена идентификација даровитих отвара могућност да се њихово физичко образовање употпуни одговарајућим садржајима, како у самој предшколској установи, тако и у њиховом додатном ангажовању у оквиру специјализованих спортских школа, клубова, кампова и сл. Кроз широк спектар активности прилагођених моторички обдареној деци, како садржајима тако и интензитетом и обимом вежбања, подстиче се и омогућава стварање одговарајуће базе за касније усмереније вежбање и потврду потенцијала у специфичним спортским активностима. Не треба изгубити из вида да се деца предшколског узраста већ налазе у сензитивним периодима развоја моторичких способности, и да се тренд њиховог побољшања наставља са поласком у школу. Уколико се тај период пропусти за

пружање одговарајуће подршке детету да кроз игру и усмерено физичко вежбање усваја и развија основу моторичког потенцијала, у каснијим периодима се пропуштено не може надокнадити, чиме постајемо одговорни за неостварени дечији потенцијал.

Уколико се идентификација моторички даровите деце стави у контекст њиховог укључивања у систематски организован тренажни процес, правовремено утврђивање моторичких потенцијала (као и других особина личности – интелигенција, мотивација, упорност, усмереност и др.) пружа основу за касније праћење напретка у развоју тих способности под утицајем тренинга и сталном прилагођавању и оптимизацији тренажних услова тренутним потребама детета. То омогућава да се напредак, развој талента и евентуално спортско постигнуће не препусти случајном следу догађаја већ да се добијени подаци на иницијалном и каснијим тестирањима способности користе на научно оправдан начин. Подаци који се на тај начин прикупљају морају бити коришћени у сврху утврђивања односа између различитих променљивих који утичу на спортску успешност, а на основу којих се могу изводити закључци, па и саме теорије значајне за потврду и развој спортске науке (Sands, 2000). Неадекватно праћење способности спортиста, неповезивање и неуопштавање добијених података утиче на слабу предвидивост напретка и будућих резултата спортисте. Напредак физичке културе и спорта зависи управо од праћења сви релевантних параметара, а релативно поуздана предикција успеха и резултата даће јој потврду као научној дисциплини, али и могућност даљег развоја.

У поглављима која се баве Методологијом истраживања: **Предмет истраживања, Циљ истраживања, Задаци истраживања, Хипотезе истраживања, и Методе истраживања**, кандидат дефинише методолошки део истраживања. Кандидат, позивајући се и на друге ауторе сматра да је идентификација је први корак у раду са потенцијално даровитом децом. Она по својој природи треба да буде дијагностичка како би се идентификовале јаке стране, склоности и таленти. У садашње време, како истиче Гојков (2008), задатак идентификације се помера са потраге за неколицином даровитих на процене јаких страна, талената и вештина сваког ученика. Уважавање разлика иде у прилог тенденцији диференцираног третирања деце неједнаких способности и, колико је год то могуће, индивидуализацији процеса васпитања и образовања. Вујовић и сар. (1992) указују да је неопходно да се образовни систем што више ослобађа од своје претежне оријентације на просечну децу и ученике и посвети одговарајућу пажњу онима који испољавају високе интелектуалне способности као и ученицима који поседују висок степен способности у некој врсти специјалне делатности (музичке, литерарне, спортске и др.). Треба истаћи и препоруку Винерове (Winner, 1996) да треба подићи образовне критеријуме за све ученике: у школи која је истински стимулативна, сматра она, били би излишни посебни програми за даровите ученике, па чак посебни поступци за идентификацију талената. Ово становиште ипак изискује велики помак у целокупном систему образовања, почев од услова рада, материјално-техничких средстава, оспособљености и бројности наставног кадра, оптималан број деце са којима се реализује настава и др., како би се наведене тенденције могле претворити у реалност.

Већина истраживача често истиче чињеницу да, уколико деца нису на време идентификована, може се десити да таква деца не буду охрабривана на одговарајући и подстицајан начин и зато њихов ниво даровитости не постиже своју тачку развоја (Karnes i Johnson, 1990, према Гојков и сар., 2002). Стога је главни циљ сваког процеса идентификације да обезбеди одговарајућа едукациона искуства да би се поправио континуиран развој сваког детета (Fatouros, 1986, према Гојков и сар., 2002). Превазиђено је и ненаучно схватање да даровити и креативни појединци увек нађу

начин да реализују своје потенцијале, без обзира на спољашње услове које им средина у којој живе пружа.

Велики број стручњака који се баве даровитошћу, указујући на значајне експресије даровитости, истичу постојање моторичке даровитости, мада не задиру дубље у њену суштину (Terman, 1964, Marland, 1972, Gardner, 1993, Gagne, 2004, Renzulli, 2006). Треба истаћи констатацију коју износи Стурза-Милић (2009) да се у научно-истраживачким круговима запоставља проблем моторичке даровитости, а то потврђује незнатним бројем радова који су посвећени овом облику даровитости на Светским конференцијама за даровиту и талентовану децу одржаним 2007. године (Варвик) и 2008. Године (Ванкувер). Увидом у билтен са последње одржане конференције у Прагу 2011. године (*Programme 19th Biennial Conference*, 2011) може се констатовати да се наставља такав тренд.

Прво укључивање деце у систематизован васпитно-образовни процес започиње у оквиру дечијих вртића и предшколских установа. Време проведено у њима, а под надзором стручних лица, даје могућност за упознавање са развојним карактеристикама сваког детета. Праћењем и стручном проценом моторичких потенцијала, заинтересованости деце за кретне активности, њиховим склоностима ка појединим врстама игара, могуће је квалитетно планирати и реализовати програм предшколског физичког васпитања и дати препоруке за даљи рад у оквиру основне школе. Тиме се омогућава и правовремена идентификација моторички даровите предшколске деце, којој треба посветити и одговарајућу пажњу и стручну помоћ у развоју и реализацији уочених квалитета. Уз сарадњу са родитељима, указивањем на идентификовану даровитост код деце, могућа је последица и упућивање на спортске клубове и специјализоване установе у којима се може урадити додатна експертиза и где се дете може додатно моторички образовати и напредовати.

Непостојање систематског праћења моторичког простора код деце предшколског узраста у оквиру нашег васпитно-образовног система, говори да код нас и даље постоји проблем у самој идентификацији моторички даровите деце. Родитељи и друштво са правом очекују да се идентификују и задовоље развојно-образовне потребе сваког детета, да се иде у сусрет њиховим тренутним могућностима како би се створили услови за развој потенцијала који носе. Непостојање систематског праћења моторичког развоја деце, како предшколског, тако и школског узраста, знатно отежава адекватно планирање и реализацију васпитно-образовног процеса у настави физичког васпитања. Слика која се ствара о детету на основу процене од стране васпитача, родитеља, стручне опсервације стручних сарадника – педагога, психолога, може бити довољно јасна смерница за даљи рад са дететом, како у оквиру предшколског периода, а такође за касније укључивање у систем основне школе. На жалост, проблем представља и чињеница да у нашој образовној пракси веза између предшколске установе и основне школе није довољно развијена, те се у недовољној мери користе драгоцене сазнања васпитача о деци. Такође, мали је број предшколских установа који води документацију (портфолио) о напредовању сваког детета и нема материјалне доказе којима би потврдила вербалне исказе о детету (Малешевић, 2009). Због свега наведеног јасно је да је неопходан систематичнији приступ у праћењу моторичког развоја деце и боља повезаност предшколских установа и основне школе.

Мали број домаћих и страних аутора се до сада бавио проблемом идентификације моторички даровите деце предшколског узраста. То се, у одређеној мери, може објаснити проблемом самог дефинисања моторичке даровитости на овом узрасту, будући да моторичке способности још нису у потпуности стабилизване и диференциране. Тешкоће се појављују и у мерењу изабраних показатеља, недостацима мерних инструмената, недовољној стручној оспособљености васпитача задужених за

рад са децом, као и у недостајању системске подршке у праћењу моторичког развоја деце у оквиру физичког васпитања у предшколским установама.

Физичко васпитање у предшколским установама заузима значајно место међу утврђеним програмским активностима и организује се кроз различите облике рада, као: усмерене активности, јутарње вежбање, излети, шетње у природи, слободне активности. Широки дијапазон активности пружа могућност васпитачима да се у завидној мери упознају са психофизичким развојем деце, њиховим интересовањима за кретне активности, спортске игре, елементе атлетике, гимнастике, плеса и др. Са правом се поставља питање компетенције васпитача у вези са наведеним проблемима, како би се утврдило колико су сагласне различите технике идентификације потенцијално моторички даровитих предшколаца од стране васпитача са резултатима добијеним применом моторичког тестирања.

Незаобилазна је и значајна улога породице у откривању и подстицању развоја посебних дечијих способности. Чињеница да родитељи прате развој свог детета од првих дана, чиме постају и сведоци појаве појединих моторичких манифестација код детета – пузање, проходавање, на каснијем узрасту скакање, вожња ролера, бицикла, склоност ка спортским играма и др., сврстава родитеље у ред оних који су и вишеструко заинтересовани за препознавање моторичких потенцијала свог детета, о чему говори и све израженија жеља родитеља за укључивање своје деце предшколског узраста у додатне облике физичког образовања – школе спорта, спортске клубове, спортске кампове и сл. Стога у овом истраживању, између осталог, имамо намеру да утврдимо и колика је способност родитеља да објективно процене моторички потенцијал свог детета.

Нема дилеме да људски организам представља више од збира његових делова, те је холистички приступ и једини прави приступ у проучавању човека. Исмаил (1976), заступа тезу да физичко, конативно, когнитивно и социјално подручје организма не представљају засебне врсте развоја, већ да представљају „органско јединство“ између тих процеса. Стога се и саветује да се приликом разматрања дететовог развоја у обзир узимају сви аспекти развоја, а не само поједини. Стога ћемо у овом раду пратити и друге видове испољавања детета и уочити извесне корелације међу њима.

Крајњи циљ укључивања свих релевантних фактора у праћењу развојних карактеристика деце – родитеља, васпитача, стручњака у области физичке културе, јесте што потпуније и обухватније сагледавање моторичких карактеристика детета, његово одговарајуће физичко образовање, правовремено и планско укључивање моторички даровитих у спортско-тренажни процес, што треба да резултује што бољем искоришћавању ученог потенцијала, изградњом задовољне и срећне особе.

На основу циља истраживања, који се односи на утврђивање међусобне сагласности различитих техника за идентификацију потенцијално моторички даровите деце предшколског узраста (технике моторичког тестирања, технике препознавања од стране васпитача и родитеља) и испитивања односа између моторички даровите деце и деце која нису процењена као моторички надарена у погледу морфолошких карактеристика, раног моторног развоја и интелектуалних способности, постављена је једна општа научно-истраживачке хипотезе:

Ho – Не постоје значајне разлике у идентификацији моторички даровитих предшколаца у зависности од примењене технике идентификације – технике моторичког тестирања или процене васпитача и родитеља;

Из општих произишло је и четири посебне хипотезе којим се претпоставља да:

X1 - Постоји разлика између предшколаца идентификованих као моторички даровити и предшколаца за које се претпоставља да нису моторички даровити у односу на морфолошке карактеристике;

X2 - Постоји разлика између предшколаца идентификованих као моторички даровити и предшколаца за које се претпоставља да нису моторички даровити у односу на посматране карактеристике раног моторног развоја;

X3 - Постоји разлика између предшколаца идентификованих као моторички даровити и предшколаца за које се претпоставља да нису моторички даровити у односу на посматране интелектуалне способности;

X4 - Постоји разлика између предшколаца идентификованих као моторички даровити и предшколаца за које се претпоставља да нису моторички даровити у односу на ангажовање у физичким активностима.

Методe истраживања

Истраживање има карактер емпиријског, примењеног истраживања. Као основна методолошка процедура коришћена је компарација. У истраживању је коришћена дескриптивна метода (неекспериментална, емпиријска), којом се жели дати преглед – снимак стања. Истраживање и поступак мерења су реализовани на узорку деце предшколског узраста (6-7 година) који похађају вртиће у оквиру установе Дечији вртић – Ужице. Узорак испитаника чини 300 деце. У раду су коришћене следеће истраживачке технике:

- Тестирање (основна техника);
- Скалирање (основна техника);
- Анкетирање (допунска техника);
- Тестови за процену моторичких способности
- Тестови за мерење морфолошких карактеристика
- Тестирање интелектуалних способности Равеновим прогресивним матрицама у боји.

Подаци добијени тестовима за процену моторичких способности, скалирањем од стране васпитача и родитеља, анкетирањем родитеља, обрађени су следећим статистичким поступцима:

- Мере централне тенденције (аритм. средина, модус, медијана);
- Мере одступања од средњих вредности (стандардна девијација, стандардна грешка, распон, варијанса);
- Мере одступања од нормалне расподеле (скјунис, куртозис, тест Колмогоров-Смирнов) и
- Мере дисперзије (стандардизовано одступање – Z вредност);
- Униваријантна анализа варијансе (*One-way ANOVA*);
- Студентов T-тест;
- Alpha-Spearman-Brown-Kuder-Richardson-Cronbach коефицијент поузданости под класичним сумационим моделом - δ ;
- Пирсонова и Спирманова корелациона анализа;
- Факторска анализа (ортогонална и коса ротација, процедура Varimax) и
- Непараметријска процедура *Mann-Witney U* тест.

Резултати истраживања

У поглављу *Резултати истраживања* кандидиат истиче да даровитост у задњих неколико деценија привлачи пажњу у васпитно-образовним круговима, међутим појам даровитости није у потпуности расветљен као и могућности идентификовања даровитих особа. У оквиру моторичке даровитости постоји још много питања која

траже свој одговор. Настава физичког васпитања има своје значајно место у оквиру предшколског васпитно-образовног система, и као таква треба да искористи могућност препознавања и подстицања у развоју и оних који се издвајају по својим моторичким способностима.

На основу налаза овог истраживања препознате су мане и недостаци досадашњих техника моторичког тестирања и препознавања, али су препознати стари и препоручени нови валидни мерни инструменти за идентификацију моторички даровитих предшколаца (батерије моторичких задатака и опсервационе скале за васпитаче), који треба да буду квалитетна основа за унапређење и физичког васпитања на предшколском узрасту и рада са децом у спорту. У складу са тим, добијени резултати могу се користити за праћење моторичких способности и морфолошких карактеристика деце, што треба да допринесе квалитетнијем планирању у физичком васпитању и прилагођавању програма деце различитих могућности при чему неће бити запостављени ни они најспособнији. Диференцирана настава прилагођена могућностима индивидуе је тежња савременог образовања, а само правовремено утврђивање способности и потенцијала детета у различитим сферама испољавања може допринети бољем планирању и организацији образовног процеса који ће омогућити и адекватна постигнућа деце.

На основу резултата успешности у процени моторичке даровитости деце од стране родитеља и васпитача, могу се дати евентуалне препоруке и смернице за даљи рад са циљем квалитативног помака у интересу правовремене идентификације моторичке надарености деце. Додатна едукација васпитача, њихово стручно усавршавање и самоусавршавање по питању знања о феномену моторичке даровитости и о својствима моторички даровите деце треба да буде један од кључних елемената за препознавање даровитих и подстицање њиховог развоја. Тиме се уједно ствара добра основа да се кроз одговарајућу сарадњу васпитно-образовне установе и породице и родитељи едукују у вези са моторичким испољавањем деце чиме се додатно може унапредити процес идентификовања моторички даровитих.

Савремени спорт тежи ка укључивању даровитих појединаца у систематизован тренажни процес већ у најмлађем узрасту. Да би се моторички даровита деца која показују заинтересованост за спортске активности на време укључила у рад одговарајућих спортских клубова, потребна је ваљана и правовремена идентификација. Стручна процена моторичке даровитости која би се реализовала у предшколским васпитно-образовним установама, а са којом бивају упознати и родитељи деце који касније, уколико то желе, успостављају сарадњу са спортским клубовима је пут којим би требало да се иде у развоју спортских талената. Резултати истраживања интерпретирани у дисертацији доју значајан допринос у теориј и пракси методике физичког васпитања у следећим сегментима:

- даје свеобухватни теоријски допринос у сагледавању значаја могућности правовременог и ваљаног идентификовања моторички даровите деце;
- у дисертацији ја на адекватан начин извршено повезивање теоријских сазнања са резултатима властитог истраживања;
- истраживање даје научно-утемељену интерпретацију резултата која је пропраћена педагошким импликацијама у пракси;
- истраживањем је извршено додатно актуализовање проблема у вези са препознавањем моторички даровите деце;
- истраживање даје научну верификацију метода, техника и инструмената у циљу препознавања моторичке даровитости деце предшколског узраста;
- на основу налаза овог истраживања, технике моторичког тестирања у циљу препознавања моторичке даровитости предшколаца (батерија моторичких

задатака и опсервационе скале за васпитаче) су представљени на начин који омогућава квалитетну основу за унапређење физичког васпитања на предшколском узрасту;

- резултати истраживања могу значајно допринети диференцираном приступу обучавања предшколског детета;
- резултати истраживања могу значајно допринети правовременом утврђивању способности и потенцијала детета у различитим сферама испољавања, што може допринети бољем праћењу, планирању и организацији васпитно-образовног процеса моторички даровите деце;
- резултати истраживања указују на потребу и начине на који се може остварити одговарајућа сарадња предшколске васпитно-образовне установе и породице;
- резултати истраживања су покренули многа питања из области дијагностике моторних способности која могу бити предмет испитивања многих других научних радова;
- резултати истраживања су отворила многа питања у вези са релацијама које постоје између когнитивних, конактивних и моторних способности која могу бити предмет испитивања многих других научних радова;
- резултати истраживања указују на потребу констатног усавршавања васпитача у предшколским установама и начине њиховог даљег стручног усавршавања по питању знања о моторичкој даровитости деце предшколског узраста.

III ОЦЕНА РАДА

1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у научној области

Даровитост у задњих неколико деценија привлачи пажњу у васпитно-образовним круговима мада појам даровитости није у потпуности расветљен, као ни могућности идентификовања даровитих особа. Научно-истраживачки рад на пољу даровитости није у подједнакој мери третирао различите видове даровитог понашања, тако да у оквиру моторичке даровитости постоји још много питања која траже одговор. Физичко васпитања има значајно место у оквиру предшколског васпитно-образовног система и као такво треба да искористи могућност препознавања и подстицања развоја и оних који се издвајају по својим моторичким способностима. На основу налаза овог истраживања, очекује се да технике моторичког тестирања и препознавања, као и валидни мерни инструменти за идентификацију моторички даровитих предшколаца (батерија моторичких задатака и опсервационе скале за васпитаче) буду квалитетна основа за унапређење и физичког васпитања на предшколском узрасту и рада са децом у спорту. У складу са тим, добијени резултати могу се користити за праћење моторичких способности и морфолошких карактеристика деце, што треба да допринесе квалитетнијем планирању у настави физичког васпитања и прилагођавању програма деце различитих могућности при чему неће бити запостављени ни они најспособнији. Диференцирана настава прилагођена могућностима индивидуе тежња је савременог образовања, а само правовремено утврђивање способности и потенцијала детета у различитим сферама испољавања може допринети бољем планирању и организацији образовног процеса који ће омогућити и адекватна постигнућа деце. На основу резултата успешности у процени моторичке даровитости деце од стране родитеља и васпитача, могу се дати евентуалне препоруке и смернице за даљи рад са циљем квалитативног помака у интересу правовремене идентификације моторичке надарености деце. Додатна едукација васпитача, њихово стручно усавршавање и самоусавршавање по питању знања о феномену моторичке даровитости и о својствима моторички даровите деце треба да буде један од кључних елемената за препознавање даровитих и подстицање њиховог развоја. Тиме се уједно ствара добра основа да се кроз одговарајућу сарадњу васпитно-образовне установе и породице и родитељи едукују у вези са моторичким испољавањем деце чиме се додатно може унапредити процес идентификовања моторички даровитих. Савремени спорт тежи ка укључивању даровитих појединаца у систематизован тренажни процес већ у најмлађем узрасту. Да би се моторички даровита деца која показују заинтересованост за спортске активности на време укључила у рад одговарајућих спортских клубова, потребна је ваљана и правовремена идентификација. Стручна процена моторичке даровитости која би се реализовала у предшколским васпитно-образовним установама, а са којом бивају упознати и родитељи деце који касније, уколико то желе, успостављају сарадњу са спортским клубовима, пут је којим би требало да се иде у развоју спортских талената.

2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Резултати теоријског и емпиријског истраживања кандидата, као и структура, садржина и форма приступа изучавању проблема идентификације деце предшколског узраста потврђују став Комисије да је докторска дисертација *Идентификација*

моторички даровите деце предшколског узраста резултат оригиналног научно-истраживачког рада. Истраживање има карактер емпиријског, примењеног истраживања. Као основна методолошка процедура коришћена је компарација. У истраживању је коришћена дескриптивна метода (неекспериментална, емпиријска), којом се извршен преглед стања. Истраживање и поступак мерења су реализовани на узорку деце предшколског узраста (6-7 година) који похађају вртиће у оквиру установе Дечији вртић – Ужице. Узорак испитаника чинило је 300 деце. У раду су коришћене следеће истраживачке технике: тестирање (основна техника), скалирање (основна техника), анкетање (допунска техника), тестови за процену моторичких способности, тестови за мерење морфолошких карактеристика, тестирање интелектуалних способности Равеновим прогресивним матрицама у боји. Подаци добијени тестовима за процену моторичких способности, скалирањем од стране васпитача и родитеља и анкетањем родитеља обрађени су следећим статистичким поступцима: мере централне тенденције (аритм. средина, модус, медијана), мере одступања од средњих вредности (стандардна девијација, стандардна грешка, распон, варијанса), мере одступања од нормалне расподеле (скјунис, куртозис, тест Колмогоров-Смирнов), мере дисперзије (стандардизовано одступање – Z вредност), униваријантна анализа варијансе (*One-way ANOVA*), Студентов T -тест, *Alpha-Spearman-Brown-Kuder-Richardson-Cronbach* коефицијент поузданости под класичним сумационим моделом - δ , Пирсонова и Спирманова корелациона анализа, факторска анализа (ортогонална и коса ротација, процедура *Varimax*) и непараметријска процедура *Mann-Witney U* тест.

3. Преглед остварених резултата кандидата у научној области

Увидом у приложену документацију о објављеним научним и стручним радовима из области Методике физичког васпитања (Конструктивне игре за децу предшколског узраста на зимовању и летовању, *Supplemental, exercise and active time in a physical education class, The quality of PE teaching in junior grades of primary school*) и учешћа на научним скуповима (*Symposium for Sport and Physical Education of Youth*) на којима је излагао радове из ове области кандидат, Зоран Божовић је показао интересовање за изучавање дидактичко-методичких проблема у области физичког васпитања.

4. Оцена испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тезу

Докторска дисертација *Идентификација моторички даровите деце предшколског узраста* кандидата Зорана Божовића, својом формом, садржином и научним достигнућима испуњава обимом и квалитетом научне критеријуме у односу на пријављену тему. Кандидат је у теоријском делу рада, коришћењем савремене научне литературе, поставио основе за емпиријско истраживање. У раду су коришћене одговарајуће методе и истраживачки поступци. Методологија научно-истраживачког рада прилагођена је потребама истраживања. Резултати истраживања приказани су текстуално, табеларно и графички. Језик на коме је дисертација написана испуњава потребне стандарде и норме.

5. Научни резултати докторске дисертације

Резултати истраживања интерпретирани у дисертацији *Идентификација моторички даровите деце предшколског узраста* кандидата Зорана Божовића, дају значајан допринос теорији и пракси методике физичког васпитања у следећим сегментима: идентификовање моторички даровите деце; актуализација проблема у вези

са препознавањем моторички даровите деце; научна верификација метода, техника и инструмената у циљу препознавања моторичке даровитости деце предшколског узраста. Покренута су многа питања из области дијагностике моторних способности која могу бити предмет испитивања многих других научних радова и, коначно, резултати истраживања су отворили многа питања у вези са релацијама које постоје између когнитивних, конактивних и моторних способности која могу бити предмет испитивања многих других научних радова.

6. Примењивост и корисност резултата у теорији и пракси

Остварени резултати истраживања у докторској дисертацији биће од користи у модерно организованом физичком васпитању у предшколским установама. Резултати су корисни у домену који се тиче примењивости техника моторичког тестирања у циљу препознавања моторичке даровитости предшколаца. Ове технике су представљене на начин који омогућава квалитетну основу за унапређење физичког васпитања на предшколском узрасту. Индентификација моторички даровите деце је важна јер омогућавања диференциран приступ у обучавању предшколског детета, правовремено утврђивање способности и потенцијала детета у различитим сферама испољавања. Рана дијагностика потенцијала детета доприноси бољем праћењу, планирању и организацији васпитно-образовног процеса у предшколским установама. Резултати истраживања указују не само на потребу, већ и на начине на који се може остварити одговарајућа сарадња предшколске васпитно-образовне установе и породице.

7. Начин презентирања резултата научној јавности

У докторској дисертацији кандидат је резултате разматрао са теоријског становишта и становишта методичке примене у процесу физичког васпитања деце предшколског узраста. Своје налазе, размишљања и ставове ће исказати кроз радове које ће објавити у научним часописима, монографијама, учешћем на научним скуповима и објављивањем радова у зборницима скупова.

ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА КОМИСИЈЕ

На основу детаљне анализе докторске дисертације, констатујемо да је докторска дисертација мр Зорана Божовића под насловом *Идентификација моторички даровите деце предшколског узраста* у потпуности урађена по пројекту какав је одобрен од стране Стручног већа Универзитета за друштвено-хуманистичке науке на предлог Наставно-научног већа Учитељског факултета. Кандидат мр Зоран Божовић испуњава законом прописане услове за одбрану докторске дисертације. Овај закључак заснован је на чињеницама које се односе на досадашњи стручно-научни опус кандидата, његово ангажовање на пољу педагошке науке, посебно у изради докторске тезе, на њен значај за савремену дидактичко-методичку теорију и праксу у области физичког васпитања, њену актуелност, оригиналност и научну заснованост.

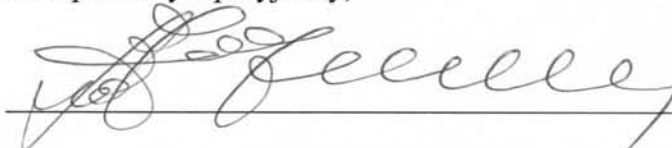
IV ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ

Комисија сматра да је Зоран Божовић докторском дисертацијом *Идентификација моторички даровите деце предшколског узраста* успешно реализовао теоријско-методолошке и научне циљеве истраживања, и предлаже Наставно-научном већу Педагошког факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу да усвоји овај Извештај и одобри кандидату јавну одбрану.

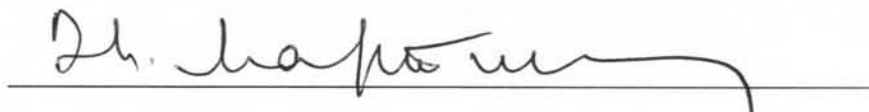
У Ужицу,
21. јун 2018. год.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

1. **Проф. др Милован Стаматовић**, редовни професор, ужа научна област *Физичко васпитање, Методика наставе физичког васпитања*, Педагошки факултет у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу,



2. **Проф. др Драган Мартиновић**, редовни професор, ужа научна област *Методика наставе физичког васпитања*, Учитељски факултет у Београду, Универзитет у Београду,



3. **Доц. др Јован Марковић**, доцент, ужа научна област *Физичко васпитање, Методика наставе физичког васпитања*, Педагошки факултет у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу,